

อนาคตทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกในวันที่โลกเปลี่ยนแปลง

The Future of Global Citizenship Education in a Rapidly Changing World

ชยาภรณ์ จตุรพรประสิทธิ์ (Chayaporn Chaturapornpracit)¹

โสภณ ลือดั่ง (Sopon Leudang)²

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

First author, Assistant Professor, Faculty of Political Science and Laws, Burapha University

²รองประธานกรรมการบริหาร โรงเรียนเทวารักษ์

Vice-President, Thewarak School

E-mail: chayapon@go.buu.ac.th

Received: 28 November 2024

Revised: 13 June 2025

Accepted: 19 June 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมแนวคิดด้านการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ในแง่มุมของความหมาย แนวทางการพัฒนา นโยบายการศึกษาในระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ระดับโรงเรียน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาพลเมืองโลกอย่างยั่งยืน ซึ่งแนวคิดนี้ไม่ใช่แนวคิดใหม่แต่เป็นแนวคิดที่พยายามนำมาใช้ในการสอดแทรกอยู่ในเนื้อหาของบทเรียนมากกว่า 20 ปี ทั้งข้ามวัฒนธรรมและเป็นสากล สร้างสันติภาพบนพื้นฐานของความเข้าใจ และการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน แนวคิดนี้เกิดขึ้นจากความ เป็นโลกาภิวัตน์ที่เชื่อมโยงกลุ่มคนในสังคมของภูมิภาคต่าง ๆ ให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ในบทความชิ้นนี้ยัง กล่าวถึง บทบาทของสถาบันการศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาที่จะเป็นกุญแจและหัวใจสำคัญในการ ขับเคลื่อนการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก การเรียนรู้จากกรณีศึกษาความสำเร็จจากต่างประเทศในการ จัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในประเทศสิงคโปร์ และประเทศออสเตรเลีย ที่นับได้ว่ามีความแตกต่าง ของประชากรอย่างมากในภูมิภาค และยังคงกล่าวถึง เนื้อหาของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกในเชิง วิพากษ์ถึงอุปสรรค และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแห่งชาติ มีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาทั้งระบบ มีการบูรณาการร่วมกันในการแก้ไขปัญหาทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม

คำสำคัญ: การศึกษา, พลเมืองโลก, อนาคตทางการศึกษา

Abstract

This article constitutes an academic discourse that consolidates educational paradigms aimed at fostering global citizenship education. Within the realm of significance, it delineates strategies for developing educational policies at national, local, and school levels, with the objective of contributing to sustainable global citizenship. The outlined conceptual framework does not espouse novelty but rather represents a paradigm that has been diligently integrated into curricular content for over two decades, striving towards transcultural and international endeavors. The endeavor seeks to cultivate peace-building on the foundation of comprehension and the sustainable stewardship of the environment. This conceptual framework emerges from the ethos of globalism, which interconnects diverse world regions into a cohesive entity, driven by a shared ethos. Additionally, the article expounds upon the roles of educational institutions and personnel as pivotal keys and core driving forces in advancing education for global citizenship. It draws insights from case studies showcasing successes in educational management from Singapore and Australia, countries characterized by considerable demographic diversity within their respective regions. Furthermore, it addresses the substantive content of educational management for global citizenship, critically examining obstacles and proposing policy-oriented recommendations for their pragmatic implementation to maximize benefits.

Keywords: Education, Global Citizenship, The Future of education

บทนำ

คำว่า การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก (Global Citizenship Education: GCED) ถูกนำมาพูดถึงและให้ความสนใจในการกำหนดเป็นนโยบายด้านการศึกษาของการจัดการเรียนการสอนในระบบและการศึกษานอกระบบ ในระดับนานาชาติมาเป็นเวลามากกว่า 2 ทศวรรษ ซึ่งองค์กรการศึกษา วิทยาศาสตร์และนวัตกรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) ได้ให้คำจำกัดความในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปลูกฝังค่านิยม ทักษะคิด และพฤติกรรมของผู้เรียนเพื่ออยู่ร่วมกันแบบข้ามวัฒนธรรมระหว่างประเทศ และการยกระดับจุดมุ่งหมายของการเป็นพลเมือง ที่ให้คุณค่ากับความยุติธรรมทางสังคม ความสามัคคี ความหลากหลาย และการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่การจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกที่พยายามเตรียม

ความพร้อมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองโลกในปัจจุบัน ไม่ได้เป็นไปได้ง่ายอย่างที่คิดมากนักเนื่องด้วยต้องฟันฝ่ากับคลื่นของกระแสแนวคิดเสรีนิยมใหม่และกระแสการวิพากษ์ในเชิงประชาธิปไตย

ดังนั้นบทความชิ้นนี้ จะพยายามอธิบายถึง การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองโลก (GCED) ในบริบทของความท้าทายในปัจจุบันและให้แนวทางแก้ไขที่เป็นไปได้ เนื่องจากหลังเหตุการณ์ Covid-19 ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ส่วนตัวว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเมืองหนึ่งอาจส่งผลกระทบต่อทั้งโลก รวมทั้งเรื่องผลกระทบต่อสุขภาพ ครอบครัว วิถีชีวิต เพราะการศึกษาจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความเชื่อมโยงระดับโลก หรือผู้เรียนสามารถใช้ประโยชน์จากความตระหนักรู้เกี่ยวกับการเชื่อมโยงระดับโลกในการผลักดันความยุติธรรมทางสังคมไปสู่เป้าหมายการเป็นพลเมืองโลกผ่านการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองโลก เพราะความเชื่อดังกล่าวเป็นคำถามที่ทั้งผู้เรียน ผู้สอน และสถาบันการศึกษา ต้องนำไปใช้ในต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองโลกในอนาคตต่อไป

การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก

การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก สำหรับ Gaudelli (2009) เสนอว่าการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก มีแนวคิดที่แตกต่างกัน 5 แนวทาง ได้แก่ แนวทางเสรีนิยมใหม่ (Neoliberal) แนวทางชาตินิยม (Nationalist) แนวทางของมาร์กซิสต์ (Marxist) แนวทางความยุติธรรมในการบริหาร (justice/ governance) และ ความเป็นสากล (cosmopolitan) การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกตามแนวทางเสรีนิยมใหม่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างพลเมืองโลกที่มีส่วนร่วมในการอาศัยอยู่ในสังคมเศรษฐกิจระบบทุนนิยมและการพัฒนาทางเทคโนโลยีได้เป็นอย่างดี การปฏิบัติตามหลักการการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก หมายถึงการสอนพลเมืองของประเทศให้มีความร่ำรวยว่าบทบาทของความเป็นพลเมืองโลกที่ต้องมีความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกและในขณะเดียวกันก็ต้องพยายามแก้ไขโครงสร้างของความไม่เท่าเทียมที่ทำให้สมาชิกของประเทศยากจนถูกละเลย Gaudelli อธิบายว่ารูปแบบหลักสูตรเป็นการให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ทางวิชาการ พร้อมกับการมุ่งเป้าไปที่การสร้างคุณค่าให้แก่สังคมนั่นเอง

ในปัจจุบันการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกได้ขยายแนวทางไปสู่การจัดการเรียนการสอนในระดับโรงเรียนและท้องถิ่นมากขึ้น โดยมีฐานในการจัดการความรู้เพื่อสร้างพลเมืองโลกใน 4 แนวทาง ได้แก่ 1) ประชาธิปไตย สิทธิ และความชอบธรรมทางกฎหมาย 2) การพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมและการพัฒนาสังคม 3) ความเป็นพลเมืองดิจิทัล และ 4) ความใส่ใจในประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่าแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก มีส่วนช่วยให้สังคมสามารถปรับเปลี่ยนให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างท้องถิ่นและระดับโลก และ “อภिवิษายหลากหลาย (superdiversity)” ของสังคม โดยแนวทางที่จะทำให้นักเรียนการสร้างพลเมืองโลกและการนำไปปฏิบัติได้ประสบความสำเร็จถูกนำเสนอไว้ใน 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การเรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลาย 2) การถอดบทเรียนปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนโลก 3) การเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมและเศรษฐกิจโลก (Vertovec, 2007)

การตีความการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกมีหลากหลาย บทความชิ้นนี้จึงขอจัดประเภทของการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกไว้ 4 ประเภทเพื่อสามารถกำหนดแนวความคิดและการปฏิบัติ ได้แก่ 1) ทฤษฎีมนุษยนิยมและเสรีนิยมใหม่ 2) มนุษยนิยมสากล 3) การเคลื่อนไหวเพื่อความยุติธรรมทางสังคม และ 4) การศึกษาแบบวิพากษ์ การจำแนกประเภททำให้เห็นมิติสำคัญของการสร้างพลเมืองโลก ดังนี้ (ก) ประเภทของความเป็นพลเมืองโลก (ข) หน้าที่ของการสร้างพลเมืองโลก (ค) การศึกษาความเป็นพลเมืองโลก ได้แก่ ประเภทของการเป็นพลเมืองโลกมาจากประเภทความเป็นสากลของความเป็นพลเมืองโลก เช่น การเมือง ศิลปะ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และประเภทของสิ่งสนับสนุน เช่น สังคม สิ่งแวดล้อมเชิงวิพากษ์วิจารณ์ และจิตวิญญาณ (ง) การจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกขึ้นอยู่กับการจัดหมวดหมู่ของวัตถุประสงค์ของการศึกษา เช่น คุณสมบัติ การขัดเกลาทางสังคม และวิชาต่าง ๆ ที่ควรเปิดสอน และ (จ) หลักของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก

การศึกษความเป็นพลเมืองและหลักการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก มีนโยบายแตกต่างกันอย่างชัดเจน ในนัยของการพัฒนาระหว่างประเทศยอมรับแนวคิดของการสร้างพลเมืองโลกว่าเป็นกรอบแนวคิดใหม่สำหรับงานความร่วมมือและการศึกษาทั้งหมด แต่ในทางกลับกัน ภาคการศึกษาแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความต้องการศึกษาคำว่าพลเมือง อันได้แก่ การเมือง ศิลปะ วัฒนธรรม เป็นต้น โดยทางการศึกษามองว่าการสร้างพลเมืองโลก เป็นเพียงชื่อทางวิชาการชั่วคราวและไม่แน่นอน มุมมองของการศึกษาแสดงให้เห็นระดับแนวคิดที่ทับซ้อนกันระหว่างการศึกษความเป็นพลเมืองและการสร้างพลเมืองโลก และคำทั้งสองคำนี้มักใช้สลับกัน อย่างไรก็ตาม การศึกษาด้านความเป็นพลเมืองมีความหมายแฝงในระดับท้องถิ่นโดยมีศูนย์กลางอยู่ที่โรงเรียน ชุมชนท้องถิ่น และรัฐ และมุ่งเน้นไปที่การปฏิบัติการสอนด้านประชาธิปไตย สิทธิและความถูกต้องตามกฎหมาย การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและสังคมผู้เรียน ความเป็นพลเมืองดิจิทัล และการดูแลสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันบนความหลากหลาย

แนวทางในการจัดการสร้างพลเมืองโลก

1) การสร้างพลเมืองโลกตามแนวทางทฤษฎีมนุษยนิยมเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberal human capitalism)

แนวทางทฤษฎีมนุษยนิยมเสรีนิยมใหม่ถูกขับเคลื่อนโดยลัทธิเสรีนิยมใหม่และทฤษฎีทุนนิยม ลัทธิเสรีนิยมใหม่ยืนยันว่าการแข่งขันเป็นแรงผลักดันของเศรษฐกิจ จากมุมมองของการเป็นพลเมืองโลก วาทกรรมเสรีนิยมใหม่มุ่งเน้นไปที่การสร้างความรู้และทักษะของแต่ละบุคคลเพื่อให้พวกเขาสามารถแข่งขันได้ในเศรษฐกิจโลก ในขณะที่ทฤษฎีทุนนิยมต้องใช้เวลาในการพัฒนา โดยถือว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่จำเป็นต่อการส่งเสริมการผลิตทางเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขันของประเทศของตนเอง ในระบบทฤษฎีมนุษยนิยมเสรีนิยมใหม่ ในบริบทของการพัฒนาพลเมืองโลก เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจความเป็นพลเมืองโลก (Oxley and Morris, 2013) และมีหน้าที่กำหนดคุณสมบัติซึ่งมุ่งเน้นไปที่การได้มาซึ่งชุดความรู้และทักษะบางอย่างเพื่อ “ทำหน้าที่” ในสังคม ผู้เรียนจะมีความสามารถระดับโลกและข้ามวัฒนธรรมผ่าน

การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก เพื่อแข่งขันในเศรษฐกิจโลก และประเทศจะสร้างแหล่งทรัพยากรมนุษย์ที่จะช่วยให้ได้รับหรือรักษาตำแหน่งในเศรษฐกิจโลก ในวาทกรรมนี้ การศึกษาเรื่องความเป็นพลเมืองไม่ใช่เรื่องสำคัญ ในขณะที่การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ให้ความสำคัญกับการเตรียมเยาวชนให้พร้อมสำหรับสังคมและเศรษฐกิจโลก รูปแบบการเรียนรู้ของมนุษย์เสรีนิยมใหม่ ได้แก่ ความรู้ทางปัญญา เช่น ภาษาต่างประเทศ ความรู้เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจและตลาดงาน ความเข้าใจในกฎระเบียบของสถานที่ทำงาน ทักษะทางปัญญา เช่น ทักษะดิจิทัลและการแก้ปัญหา ทักษะทางอารมณ์ เช่น การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม และพฤติกรรม เช่น เป็นผู้ประกอบการและมีความยืดหยุ่น เป็นต้น (Biesta, 2009)

2) การสร้างพลเมืองโลกตามแนวทางมนุษยนิยมสากล (Cosmopolitan humanism)

แนวคิดมนุษยนิยมสากลซึ่งได้รับการสนับสนุนจากแนวคิดสากลนิยมทางศีลธรรม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมุ่งเน้นไปที่การอยู่ร่วมกันของมนุษยชาติ ตัวอย่างเช่น หลักสิทธิมนุษยชนสากล ในมนุษยนิยมสากล การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกเกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองโลกทางศีลธรรมและวัฒนธรรมเป็นหลัก และมุมมองกระแสหลักที่แสดงถึงลักษณะความเป็นพลเมืองโลกด้านสิ่งแวดล้อม (Oxley and Morris, 2013) มนุษยนิยมแบบสากลมีหน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคมที่โดดเด่น ซึ่งแสดงออกอย่างชัดเจนในแง่ของการส่งเสริมและการได้มาซึ่งบรรทัดฐาน ค่านิยม และอัตลักษณ์บางอย่าง สิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับการเป็นพลเมืองที่ดีขึ้นของโลก ผ่านระบบการศึกษาที่ตระหนักและมุ่งมั่นต่อค่านิยมสากล เช่น สิทธิมนุษยชน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ความสามัคคี และความยั่งยืน ในแนวคิดมนุษยนิยมสากล การศึกษาเรื่องความเป็นพลเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับการส่งเสริม “พลเมืองที่มีความเคารพและมีความรับผิดชอบ” ซึ่งมีส่วนร่วมในพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมเพื่อให้แน่ใจว่าสังคมจะมีความสอดคล้องกันและการบูรณาการ มีการเน้นย้ำถึงความตระหนักรู้เกี่ยวกับหลักนิติธรรม ความถูกต้องตามกฎหมาย สิทธิและหน้าที่ของพลเมืองดี ตลอดจนผู้มีบทบาทและกระบวนการทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับนานาชาติที่ควบคุมชีวิตของเรา การพัฒนาคุณธรรมและสังคมของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญและมีหัวใจอยู่ที่การส่งเสริมการเคารพกฎเกณฑ์พฤติกรรมของพลเมือง เสริมสร้างความอดทนต่อความหลากหลาย รวมถึงการอยู่ร่วมกันและการไม่แบ่งแยก การดูแลสิ่งแวดล้อม และจุดเน้นหลักก็คือการส่งเสริมพลเมืองบนพื้นฐานของการทำในสิ่งที่ถูกต้องในฐานะพลเมือง เช่น การรีไซเคิล ลดการปล่อยก๊าซคาร์บอน เป็นต้น การจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนด้านมนุษยนิยมสากลเป็นหลัก เพื่อชีวิตในสังคมที่มีความหลากหลาย ขอบเขตการเรียนรู้มุ่งเน้นไปที่ความรู้ทางปัญญา เช่น สิทธิมนุษยชนและประเด็นระดับโลก ทศนคติและทักษะทางสังคมและอารมณ์ เช่น ความรู้ลึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนการเอาใจใส่และการแก้ไขข้อขัดแย้ง และการสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อสังคม เช่น การดำรงชีวิตที่ยั่งยืน งานชุมชนและอาสาสมัคร เป็นต้น (Sant et al., 2018)

3) การสร้างพลเมืองโลกตามแนวคิดการเคลื่อนไหวเพื่อความยุติธรรมทางสังคม (Social-justice activism)

การเคลื่อนไหวเพื่อความยุติธรรมทางสังคมมีที่มาจากวาทกรรมตามทฤษฎีของลัทธิมาร์กซิสต์ และการวิพากษ์วิจารณ์โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของความไม่เท่าเทียมกันทั่วโลก ในการเคลื่อนไหวเพื่อความยุติธรรมทางสังคม การจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองโลกทางสังคมและสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่ (function) กำหนดความรู้และความคิดที่ต่างไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิงเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองโลก และอยู่บนพื้นฐานของการสอนแบบเพิ่มขีดความสามารถในการวิพากษ์วิจารณ์ จุดสนใจหลักของการศึกษาเรื่องความเป็นพลเมืองคือการเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้ที่จะมีส่วนร่วม ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของกระบวนการประชาธิปไตยในโรงเรียน ในชุมชน และในสภาพแวดล้อมระดับชาติและนานาชาติ การดูแลสิ่งแวดล้อมนั้นมุ่งเน้นไปที่โครงสร้างและกระบวนการที่เป็นแก่นของปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าพฤติกรรมที่ยั่งยืนของแต่ละบุคคล ในส่วนของกิจกรรมทางสังคมและความยุติธรรม มุ่งเน้นที่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่ง Banks (2008) ได้นำเสนอแนวคิดนี้ว่า การศึกษาด้านพลเมืองที่มีความเป็นสากลและเปลี่ยนแปลงได้ โดยผู้เรียนมีความรู้เชิงวิพากษ์วิจารณ์และมุ่งมั่นที่จะดำเนินการเพื่อให้อำนาจประชาธิปไตย ความเสมอภาค และความยุติธรรมทางสังคมภายในชุมชนท้องถิ่นและในระดับโลก ขอบเขตการเรียนรู้มุ่งเน้นไปที่ความรู้และทักษะทางปัญญา ได้แก่ โครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจของการครอบงำ การรู้หนังสือเชิงวิพากษ์ ทักษะคิดทางสังคมและอารมณ์ ได้แก่ อัตลักษณ์ของความหลากหลาย ความมุ่งมั่นต่อความยุติธรรมทางสังคม และพฤติกรรม ได้แก่ การเคลื่อนไหวทางการเมือง

4) การสร้างพลเมืองโลกตามแนวคิดการศึกษาแบบวิพากษ์ (Critical counter practice)

การศึกษาแบบวิพากษ์วิจารณ์มาจากลัทธิตั้งประเพณีนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังลัทธิต่าอาณานิคมซึ่งเกี่ยวข้องกับความรุนแรงทางกระแสของลัทธิต่าอาณานิคม โดยแนวคิดนี้ใช้การถอดบทเรียนของระบบโครงสร้างนิยมที่ทำให้อำนาจสูงสุดของจักรวรรดินิยมตะวันตกไม่มั่นคง และมุ่งเน้นไปที่การปกป้องและฟื้นฟู ประเทศอาณานิคมและความสำคัญของประวัติศาสตร์ที่ถูกปราบปราม โดยความรุนแรงในยุคอาณานิคม สำหรับแนวคิดการศึกษาแบบวิพากษ์นั้นมีความเกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองโลกที่สำคัญ และมุ่งเน้นไปที่ญาณวิทยาพหุนิยม โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รู้จักกับความรู้และค่านิยมที่ไม่ครอบงำ (Sant et al., 2018) ในแง่ของการศึกษาด้านความเป็นพลเมือง แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่ของรัฐชาติ โดยเสนอแนะหลักสูตรที่แสดงถึงการกระจายอำนาจจากรัฐและแนวคิดเรื่องความเป็นพลเมือง ในแง่ของ การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกที่ส่งเสริมการรื้อโครงสร้างจินตภาพระดับโลกสมัยใหม่ ขอบเขตการเรียนรู้มุ่งเน้นไปที่ความรู้และทักษะด้านความรู้ความเข้าใจ ได้แก่ โครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของการครอบงำ วัฒนธรรมอื่น ๆ และชนกลุ่มน้อยเพื่อกระจายมุมมอง การกระจายอำนาจทางปัญญา การสะท้อนตนเอง ทักษะคิดทางอารมณ์ทางสังคม ได้แก่ การระบุตัวตนที่สะท้อนกลับ ความมุ่งมั่นต่อความยุติธรรมทางสังคม และ พฤติกรรม ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อปัญหาสังคม การรับรู้ และความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีจริยธรรม มีความรับผิดชอบ และตอบสนอง (Oxley and Morris, 2013)

บทบาทของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก

บทบาทของสถานศึกษา

ปัจจุบันบรรยากาศทางการศึกษาที่โรงเรียนต้องเผชิญกับการเป็นเครื่องมือของกลไกตลาดมากขึ้น ในความท้าทายกับการนำเสนอหลักสูตรที่สมดุลในรูปแบบของความร่วมมือเนื่องมาจากวัฒนธรรม โลกาภิวัตน์ คือ วัฒนธรรมการเปลี่ยนแปลงที่ขับเคลื่อนด้วยระบบตลาด บริบทของโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนต้นแบบในยุค โลกาภิวัตน์ นั้นจะสามารถเห็นได้จากการบริหารงานของโรงเรียนนานาชาติ โดยครูจะเปรียบเสมือนผู้จัดการทั่วไปและเป็นส่วนหนึ่งของเทคนิคด้านการบริหารจัดการ กลไกตลาดมีอิทธิพลต่อทิศทางของรัฐ และโรงเรียนในการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา ทำให้นโยบายด้านการศึกษาในช่วงหลังเป็นหนึ่งใน เครื่องมือของกระบวนการทางการเมือง ทำให้ในบางครั้งการจัดการศึกษาก็หลงลืมอัตลักษณ์เชิงโครงสร้าง กล่าวคือการเป็นเพียงกระบวนการผิวเผินที่เชื่อมโยงการวางแผนส่วนบุคคล การลดคุณค่าของการไตร่ตรอง เชิงวิพากษ์ และความต่อเนื่องของกลุ่ม ซึ่งตามหลักพื้นฐานของอัตลักษณ์การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกนั้น มีขอบเขตของการศึกษาที่เป็นการศึกษาเพื่อให้ความรู้แก่นุชนชาติที่มากกว่าการเรียนรู้ตามทักษะ แต่เป็นการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งเน้นปัญหาด้านมนุษยธรรมและระบบนิเวศ โดยทั้งนี้การจัดการศึกษาเพื่อสร้าง พลเมืองโลกในปัจจุบันมีพัฒนาการมาจากการขยายโอกาสทางการศึกษาผ่านการเผยแพร่ศาสนาของศาสนา คริสต์ (Alexander and Nicholas, 2017) ที่ให้การศึกษาก่อตั้งโรงเรียนควบคู่ไปกับการสอนศาสนา จนมาถึงการจัดการศึกษาปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงแตกต่างออกไปในบริบทของโรงเรียนกลายเป็นเรื่อง ของมโนธรรมทางโลกที่มุ่งเน้นความหลากหลายของโลก ความเป็นกลางและอัตลักษณ์ที่เท่าเทียม

ตัวแบบ (model) ของระบบการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในองค์กร การศึกษาหลายแห่ง กล่าวคือ การจัดโรงเรียนให้เกิดการสนับสนุนการเรียนรู้ด้านการบริการหรือโครงการ ริเริ่มในการเข้าถึงข้อมูลของการสร้างพลเมืองโลก การพึ่งพาซึ่งกันและกัน การทุ่มเททรัพยากรเพื่อการคิด อย่างมีวิจารณญาณในประเด็นระดับโลกที่นอกเหนือไปจากประเด็นด้าน วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ โรงเรียนจำเป็นต้องสร้างสิ่งที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการ เปลี่ยนจากแนวความคิดไปสู่ขอบเขตด้านอารมณ์ ความพยายามในการสร้างคุณค่าในระดับปัจเจกให้เป็น ตัวแทนของการเปลี่ยนแปลง การให้ความรู้แก่พลเมืองระดับโลกที่มีความรับผิดชอบ บทบาทในการเข้าไปมี ส่วนร่วมในประเด็นของสังคม โดยจุดเริ่มต้นคือการสร้างความเข้าใจที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับวิธีการทำงาน นี้ให้แก่ครู ปรึกษาหารือเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก จนถึงสนับสนุน กระบวนการที่ครูเตรียมนักเรียนอย่างมีวิจารณญาณเพื่อจัดการกับความไม่เท่าเทียมกันในสังคมที่ซับซ้อน ไม่แน่นอน และมีความหลากหลายที่เพิ่มมากขึ้น การเรียนการสอนในรูปแบบนี้จัดโดยขยายกรอบและ ส่งเสริมการพึ่งพาซึ่งกันและกัน โดยกระบวนการนี้มองว่านักเรียนเป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงที่รับรู้ถึง การเป็นส่วนหนึ่งของระบบในประเด็นที่เป็นปัญหาสังคม (Bourdieu, 1996)

บทบาทของโรงเรียนต่อแนวทางการจัดการเรียนการสอน โดยการสืบค้น (Inquiry-based learning as a pedagogical approach)

UNESCO ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหน่วยงานในการดูแลการจัดการเรียนการสอนในประเด็นการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ที่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยในปี พ.ศ. 2556 (ค.ศ. 2016) มีการปรับทิศทางการสอนในรายงานการติดตามการศึกษาทั่วโลก (GEM) ประจำปี 2016 แม้ว่าการปรับทิศทางในครั้งนั้นจะถูกตั้งข้อสังเกตว่า ทำให้การศึกษาเป็นส่วนขยายของความคิดแบบโลกาภิวัตน์ที่มีอำนาจเหนือกว่า ทั้งนี้ทั้งนั้นแสดงให้เห็นว่าการศึกษาในระบบปกติอาจไม่เพียงพออีกต่อไป ทิศทางการศึกษาควรสัมพันธ์กับความต้องการการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิด การบูรณาการ การเอาใจใส่ ความสามารถในการคาดการณ์ล่วงหน้าของภาวะสังคมและปัญหาของโลก และการจัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบมากขึ้น (UNESCO, 2016) เพื่อจัดการการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทรัพยากรในชั้นเรียนและวิธีการสอน รูปแบบการศึกษาที่ล้าหลัง ที่ฝังรากลึกอยู่ในการฝึกอบรมครู ทรัพยากรในชั้นเรียน และสถาบันการศึกษา จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาใหม่

แนวทางการจัดการเรียนการสอน โดยการสืบค้น (Inquiry-based learning as a pedagogical approach - IBL) และกลยุทธ์การสอนและการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง คือ การเรียนรู้จาก ปัญหา และสถานที่ในโลกแห่งความเป็นจริง โดยเป็นแนวทางที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยอิงจากสถานการณ์ปัญหาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนซักถามด้วยตนเองจากชุมชนของตน และลักษณะของปัญหาที่พวกเขากำลังต้องการค้นหาอย่างมีวิจารณญาณ แนวทางการเรียนรู้โดยการสืบค้นนั้นไม่ใช่รูปแบบใหม่ แต่เป็นรูปแบบสมัยโสกราตีส (Socrates) เป็นวิธีการพัฒนาความรู้ในตนเองผ่านการตั้งคำถามแบบเข้มข้น และได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมโดยนักทฤษฎีเชิงโครงสร้าง (constructivist theorists) เช่น ดิวอี้ (Dewey) ไวทสกี (Vygotsky) เพียเจต์ (Piaget) และบรูเนอร์ (Bruner) วิธีการสืบค้นคือการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีวิธีการที่จะสร้างความรู้ของตนเอง แทนที่จะมีความรู้แค่เพียงคนอื่นป้อนให้พวกเขา (Blessinger and Carfora, 2015)

องค์ประกอบสำคัญของแนวทางการจัดการเรียนการสอน โดยการสืบค้น ได้แก่ บทบาทเชิงรุกของผู้เรียนในการกำหนดคำถาม วัตถุประสงค์ และเส้นทางแห่งการค้นพบ ซึ่งอาจกลายเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยากลำบากเมื่อทัศนคติใหม่เกี่ยวกับบทบาทของห้องเรียน จุดประสงค์ของการสอน และธรรมชาติของการเรียนรู้ สภาพแวดล้อม ที่เปลี่ยนไปจากการเรียนการสอนในรูปแบบเดิมที่จำเป็นต้องได้รับการออกแบบการจัดการศึกษาอย่างเชี่ยวชาญระหว่างครูและโรงเรียน การทำงานร่วมกัน ความพยายามในการเพิ่มขีดความสามารถ ในบางครั้งการอภิปรายในชั้นเรียนและผลลัพธ์ที่เกิดจากการซักถามอาจไม่สบายใจ อย่างไรก็ตาม ครูควรได้รับการฝึกใช้บทสนทนาเพื่อ กำหนดบริบทของปัญหาและช่วยในการตอบคำถามอย่างมีวิจารณญาณหรือแยกแยะข้อโต้แย้งของผู้เรียน ความท้าทายที่ครูและผู้เรียนต้องเผชิญในการสอนเป็นประเด็นปัญหาระดับโลก เนื่องจากวิธีการที่ซับซ้อนที่ผู้สอนเตรียมพร้อมหรือไม่พร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการสอนประเด็นจริยธรรมระดับโลก เพื่อก้าวไปไกลกว่าการสอบถามในระดับผิวเผินนักการศึกษาจึงต้อง

เพิ่มระดับการตั้งคำถามให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับรูปแบบการคิดและความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ที่เป็นปัญหาเจ็ดประการ ซึ่งมักจะวางกรอบการมีส่วนร่วมทางการศึกษากับประเด็นระดับโลก ได้แก่ อำนาจนำ (hegemony) ชาตินิยม (ethnocentrism) ลัทธิไม่มีประวัติศาสตร์ (ahistoricism) การลดบทบาททางการเมือง (depoliticization) ลัทธิความรอด (Salvationism) ความไม่ซับซ้อน (uncomplicated) วิธีแก้ปัญห (solutions) และลัทธิบิดาธิปไตย (paternalism) การใช้ทรัพยากรดังกล่าวเพื่อการอภิปรายและเป็นแนวทางแก่ผู้เรียนในการสร้างวิธีปฏิบัติในการสะท้อนกลับอย่างมีวิจารณญาณของตนเอง (Pashby and Sund, 2020) การจะสร้างพื้นที่สำหรับการสนทนาจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการทำให้ครูและผู้เรียนมองเห็นความเชื่อมโยงและความขัดแย้งของบริบททางสังคม และหลักสูตรทำให้บริบทดังกล่าวเป็นมุมมองของการเรียนรู้มากกว่าอุปสรรคของการพัฒนา

บทบาทของผู้สอน

ในการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกนั้น ผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในแง่ของการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอัตลักษณ์สากลที่สอดคล้องกับความเป็นพลเมืองโลกที่มีศีลธรรม การให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนสากล ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติร่วมกัน ความพยายามในการอยู่ร่วมกันโดยก้าวข้ามความแตกต่าง และพันธะผูกพันทางศีลธรรมต่อผู้อื่น แนวคิดหลักที่ครูเชื่อมโยงกับการเป็นพลเมืองโลกคือการตระหนักถึงการพึ่งพาซึ่งกันและกัน และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่นที่ตนอาศัยและทุกพื้นที่ของโลก กล่าวคือ การศึกษาเรื่องความเป็นพลเมืองนั้นเกี่ยวกับการส่งเสริม “ผู้เรียนที่มีความเคารพและมีความรับผิดชอบ” เป็นหลัก จุดเน้นหลักของแนวความคิดและการปฏิบัติของผู้สอนคือ ความสอดคล้องกับการเรียนการสอนในเนื้อหาที่เน้นในเรื่องของ ประชาธิปไตย สิทธิ และความชอบธรรม ตามกฎหมาย การส่งเสริมความตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง และการเคารพต่อความชอบธรรมตามกฎหมายและหลักนิติธรรม โดยเริ่มจากกฎที่ควรเคารพในห้องเรียนและในโรงเรียน โดยมีสมมติฐานคือ ถ้าผู้เรียนเรียนรู้ที่จะเป็น บุคคลที่มีความเคารพ ประพฤติตนดี และให้ความร่วมมือ ในสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ในแง่ของความสัมพันธ์กับผู้สอน เพื่อนร่วมชั้น ตลอดจนสิ่งต่าง ๆ ในโรงเรียน ผู้เรียนก็จะกลายเป็น “พลเมืองดี” ในสังคม

ทั้งนี้ การศึกษาของผู้สอนมีความสำคัญมากเนื่องจากสามารถให้พื้นที่ในการเข้าใจถึงกรอบทางทฤษฎี และการสร้างหลักสูตรต่าง ๆ ที่เป็นคุณลักษณะของการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก จึงควรเป็นโอกาสสำหรับครูที่จะศึกษาโดยตรงเกี่ยวกับวาทกรรมการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกกระแสหลักตามแนวทางของลัทธิทุนนิยมมนุษย์เสรีนิยมใหม่และมนุษยนิยมสากล และเปิดรับกรอบการสอนทางการเมืองและเชิงวิพากษ์การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกในฐานะที่เป็นผู้มีชีวิตจิตใจ (subjective) ด้วยเช่นกันตามแนวทางของแนวคิดการเคลื่อนไหวเพื่อความยุติธรรมทางสังคมและการศึกษาแบบวิพากษ์ ด้วยวิธีการนี้ครูสามารถระบุและวิเคราะห์และสะท้อนปัญหาของวาทกรรมและกรอบทฤษฎีการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก โดยผ่านการทดลองกับการเรียนการสอนที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติได้ผลดี รวมไปถึงสิ่งที่สำคัญคือการ

จัดการเรียนการสอนโดยผู้สอนเองนั้นเป็นโอกาสที่ครูสามารถมาร่วมตัวกันเพื่อจัดการกับแง่มุมเชิงปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกภายในหลักสูตรและการออกกฎระเบียบภายในโรงเรียนและห้องเรียน ดังนั้นรูปแบบเหล่านี้จึงควรเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความรู้และการเรียนรู้ซึ่งกันและกันเกี่ยวกับประสบการณ์ การจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกในโรงเรียน

การจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกในต่างประเทศ

ในตอนนี้จะยกตัวอย่างการจัดการศึกษาความเป็นพลเมืองโลกได้พัฒนาขึ้นในประเทศออสเตรเลียและ สิงคโปร์ เพื่อให้เห็นภาพรวมของบริบทระดับชาติและนโยบายของโรงเรียน และเป็นตัวอย่างนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน จากงานวิจัยของ Hameed (2020)

ประเทศสิงคโปร์

สิงคโปร์เป็นรัฐชาติเล็ก ๆ ที่มีรูปแบบการปกครองที่แบบรัฐเดี่ยว มีประชากรประมาณ 5.61 ล้านคน โดยมีพลเมืองสิงคโปร์ 3.97 ล้านคน และผู้ที่ไม่ได้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศ 1.65 ล้านคน นโยบายการศึกษาในสิงคโปร์ มีการรวมศูนย์โดยกระทรวงศึกษาธิการ มีหลักสูตรที่กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการ และการทดสอบที่รัฐกำหนดสำหรับโรงเรียนของรัฐทุกแห่งภายในสิงคโปร์ ในส่วนของโรงเรียนนานาชาติ เอกชนขึ้นทะเบียนกับสภาการศึกษาเอกชน โรงเรียนเหล่านี้มีแนวปฏิบัติเกี่ยวกับสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก แต่มีอิสระเหนือหลักสูตรที่จะนำมาใช้ โรงเรียนที่เป็นตัวแบบคือ โรงเรียนแสตมฟอร์ด (Stamford International) เป็นโรงเรียนนานาชาติที่ตั้งอยู่ในสิงคโปร์ และเป็นหนึ่งในเครือโรงเรียนลาซาลในสิงคโปร์ ซึ่งมีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 150 ปี โรงเรียนและวัฒนธรรมของโรงเรียนถูกสร้างขึ้นบนรากฐานอันมั่นคงในศรัทธาคาทอลิกดั้งเดิม 335 ปีของนักบวชคณะเดอลาซาล ประวัติความเป็นมาของนักเรียนมีความหลากหลายสูงจาก 38 ประเทศที่แตกต่างกัน โดยมีการลงทะเบียนประมาณ 687 คน เนื่องจากเป็นโรงเรียนนานาชาติ ค่าธรรมเนียมรายปีของโรงเรียนจึงสูง วิสัยทัศน์และพันธกิจของโรงเรียนเน้นการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลก โดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนามุมมองระดับโลกของผู้เรียน ความอ่อนไหวระหว่างวัฒนธรรม และในการเตรียมพวกเขาให้เป็นพลเมืองโลกที่มีความรับผิดชอบ โรงเรียนยังได้นำหลักสูตรประถมศึกษานานาชาติ (International Primary Curriculum: IPC) มาใช้เป็นรูปแบบการศึกษา (Hameed, 2020)

โรงเรียนแสตมฟอร์ด ได้พัฒนาหลักสูตรและโปรแกรมสำคัญที่สอดคล้องกับบริบทที่เป็นเอกลักษณ์ของสิงคโปร์ โครงการริเริ่มด้านหลักสูตรที่กำหนด 2 โครงการ ได้แก่ การนำหลักสูตรคณิตศาสตร์สิงคโปร์และหลักสูตรภาษาจีนกลางรายวันมาใช้ ลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของโรงเรียนคือการริเริ่ม “โครงการคุณธรรม” เพื่อพัฒนาอุปนิสัยของผู้เรียนในโรงเรียน โครงการคุณธรรมช่วยให้โรงเรียนไม่เพียงแต่สามารถจัดการกับค่านิยมหลัก แต่ยังบรรลุเป้าหมายการพัฒนาส่วนบุคคลที่เป็นหัวใจสำคัญของหลักสูตรประถมศึกษานานาชาติ (IPC) โครงการคุณธรรมนี้เป็นหนึ่งในโปรแกรมเด่นที่ช่วยเสริม การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกในโรงเรียน การให้ความสำคัญกับค่านิยมของโรงเรียนนั้นสอดคล้องกับแนวทาง

ขยายกรณี จตุรพรประสิทธิ์ และโสภณ ลือคัง

ประชาธิปไตยแบบวิพากษ์วิจารณ์ในการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกอย่างมาก โดยมุ่งเน้นไปที่ค่านิยมและศีลธรรมทางสังคม ความรับผิดชอบต่อสังคมและการร่วมกันทำจดหมายข่าวรายสองเดือนของโรงเรียนที่เน้นเรื่องการศึกษาในเรื่องคุณธรรม โดยจดหมายข่าวทุกฉบับมีส่วนคุณธรรมที่เรียกว่า “มุมมองคุณธรรม” นี้เป็นเวทีที่ผู้นำโรงเรียนเผยแพร่ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับโปรแกรมของโรงเรียน และที่สำคัญที่สุดคือเน้นที่โปรแกรมคุณธรรม

ประเทศออสเตรเลีย

ออสเตรเลียมีประชากรประมาณ 25 ล้านคน เมื่อเปรียบเทียบกับสิงคโปร์ มีโครงสร้างทางการเมืองเป็นรูปแบบรัฐรวม อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ทศวรรษ 1970 รัฐบาลกลางร่วมกับรัฐต่าง ๆ ได้พัฒนาหลักสูตรระดับชาติ และในปี 2008 รัฐบาลกลางได้เปิดตัวการทดสอบระดับชาติในด้านการอ่านออกเขียนได้ และการคำนวณสำหรับนักเรียนทุกคนในทุกโรงเรียนในช่วงชั้นปีที่ 3, 5, 7 และ 9 และยังสร้างมาตรฐานระดับชาติสำหรับครูและผู้นำโรงเรียนด้วย ในออสเตรเลีย โรงเรียนทุกแห่งจะต้องได้รับการจดทะเบียน และจำเป็นต้องมีหลักสูตรที่ได้รับการอนุมัติที่เป็นหลักสูตรระดับชาติส่วนใหญ่

วิทยาลัยชายฝั่งทะเล (Coastal College) เป็นวิทยาลัยคริสเตียนนิกายลูเธอรันอิสระในออสเตรเลีย เปิดสอนหลักสูตรนานาชาติจนถึงระดับปริญญาตรี ก่อตั้งขึ้นปี ค.ศ. 1987 โดยวิสัยทัศน์ของโรงเรียนยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีจิตใจที่เป็นสากลและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่มีพระคริสต์เป็นศูนย์กลาง และส่งเสริมให้ผู้เรียนรับใช้โลก มีนักศึกษาประมาณ 1,050 คน โดยมีนักเรียน 399 คนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนประถมศึกษาที่มีนักเรียนจากประมาณ 25 ประเทศ โดยนักเรียนร้อยละ 80 มาจากพื้นฐานภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ โรงเรียนได้นำโครงการปริญญาานาชาติระดับต้น (International Baccalaureate Primary Years) มาประยุกต์ใช้ เนื่องจากเป็นโรงเรียนเอกชน ค่าเล่าเรียนจึงสูงกว่าค่าธรรมเนียมเล็กน้อยของโรงเรียนของรัฐในประเทศออสเตรเลีย โรงเรียนใช้โครงการระดับต้น (Primary Years Program: PYP) เป็นกรอบในการจัดระเบียบ การศึกษาและปฏิบัติตามข้อกำหนดการประเมินหลักสูตร (Queensland Curriculum and Assessment Authority: QCAA) ตามหลักสูตรระดับชาติ ในฐานะโรงเรียนของคริสตจักรนิกายลูเธอรันแห่งออสเตรเลีย ยังได้รวมพื้นที่การเรียนรู้ที่สำคัญของคริสเตียนศึกษาด้วยผลการเรียนรู้ที่กำหนดจากกรอบการเรียนรู้นิกายลูเธอรันศึกษาออสเตรเลียคริสเตียนศึกษา

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก

1) อิทธิพลของนโยบายระดับชาติ ในแต่ละประเทศและบริบทของแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน เสถียรภาพทางการเมือง การเข้าถึงการศึกษาของพลเมือง ลักษณะของโรงเรียน และนโยบายของโรงเรียน ซึ่งล้วนมีอิทธิพลต่อแนวทางสู่การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก แม้ว่าโรงเรียนจะตั้งอยู่ตามบริบทของประเทศที่แตกต่างกัน แต่ก็มีแนวโน้มระดับโลกหลายประการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของทั้งสองโรงเรียนในการส่งเสริมการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก เช่น แนวโน้มด้านการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความแตกต่างของ

วัฒนธรรม แนวโน้มด้านการสร้างเสริมคุณธรรมตามหลักศาสนา เป็นต้น โดยแนวโน้มเหล่านี้ได้สอดแทรกไว้ในหลักสูตรและวัฒนธรรมของโรงเรียน และในหลักสูตรการศึกษาระดับประเทศ และอีกปัจจัยหลักคือ ทั้งสองสถานศึกษา (โรงเรียนแสดมฟอร์ดและวิทยาลัยชายฝั่ง) ได้ให้ความสำคัญถึงความจำเป็นที่ของพลวัตระดับโลกและท้องถิ่นเพื่อมีส่วนร่วมกับความเป็นสากล ผู้นำโรงเรียนแสดมฟอร์ดแสดงให้เห็นถึงความสามารถที่เป็นสากล และด้วยเหตุนี้จึงสามารถตอบสนองและนำแนวทางปฏิบัติขององค์กรที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 มาใช้ การใช้ทรัพยากรมนุษย์และการเงินตามเป้าหมายยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยประสานแนวปฏิบัติของทั้งสองสถานศึกษาที่กล่าวมาไปสู่การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก (Hameed, 2020)

2) *พลวัตของโลกและท้องถิ่น (Navigation of the global-local dynamics)* ความพยายามของทั้งสองสถานศึกษาที่มีต่อการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ในระดับโลกและระดับประเทศมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน โดยทั้งสองสถานศึกษาได้คำนึงถึงการเลือกและการสร้างหลักสูตร โครงการริเริ่มหลักสูตรหลักจากความสำคัญในระดับชาติ เช่น โรงเรียนแสดมฟอร์ด เลือกคณิตศาสตร์ และการสอนภาษาจีนกลาง ส่วนแนวทางของ วิทยาลัยชายฝั่ง เป็นการผสมหลักสูตรของออสเตรเลีย กับการนำภาษาอื่น ๆ มาใช้ เช่น ภาษาญี่ปุ่นในโรงเรียนประถมศึกษา และโครงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม แสดงให้เห็นถึงความพยายามของสถานศึกษาของทั้ง 2 ประเทศในการบูรณาการองค์ประกอบทั้งระดับโลกและระดับชาติ

ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่ง คือ ผู้นำของทั้ง 2 สถานศึกษาภูมิใจในความหลากหลายและมีความรู้สึกมีส่วนร่วมกับชุมชนภายในสถานศึกษา โดยสร้างวัฒนธรรมของโรงเรียนให้ “คำนึงถึงชุมชน” โดยเฉพาะวิธีที่ผู้ปกครองและครูจะทำงานร่วมกันในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้ปกครองในสถานศึกษามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในชมรมภาษา และมีความพยายามที่จะแบ่งปันวัฒนธรรมของตนกับชุมชน นี่เป็นส่วนหนึ่งของ โปรแกรมภาษานอกระบบของสถานศึกษา ซึ่งวิธีการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก (Hameed, 2020)

นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดเรื่อง “พื้นที่ในการสร้างโครงสร้างทางสังคม (space and place)” แม้ว่าทั้ง 2 สถานศึกษาจะมีพื้นที่และสถานที่ที่แตกต่างกัน แต่มีจุดร่วมที่คล้ายกันคือ การให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่ตนเองตั้งอยู่ เช่น โรงเรียนแสดมฟอร์ด ให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ ค่านิยม และประวัติศาสตร์อันยาวนานแบบคาทอลิกของคณะเดอลาซาล ซึ่งบ่งบอกถึงความพยายามของโรงเรียนที่จะวางตัวเองให้อยู่ในบริบทของท้องถิ่น ส่วนวิทยาลัยชายฝั่ง เป็นความพยายามในการสร้างสมดุลระหว่างระดับโลกและระดับประเทศ วิทยาลัยชายฝั่งตระหนักถึงจุดยืนของตนในการตลาดของสถานศึกษาในท้องถิ่น และมุ่งมั่นที่จะสร้างพลเมืองโลก เช่น การให้ความสำคัญกับการเยี่ยมชมสถานศึกษานานาชาติ โครงการแลกเปลี่ยน และการเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารเสมือนจริง ล้วนมาจากความพยายามในการมีส่วนร่วมระดับโลก สถานศึกษากรณีศึกษาทั้งสองแห่งที่กล่าวมาเป็นหลักฐานที่แสดงว่า ในปัจจุบันชุมชนท้องถิ่นและประเทศซอกันอยู่ภายในพื้นที่ระดับภูมิภาค ระหว่างประเทศ ข้ามชาติ และระดับโลก

3) การมีผู้นำที่โดดเด่น (*Distinctive cosmopolitan leadership*) ประสบการณ์และอุปนิสัยของผู้นำสถานศึกษาในทั้งสองแห่งมีส่วนสำคัญในความพยายามในการส่งเสริมการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ไว้ในหลักสูตร โดยผู้นำมีบทบาทอย่างแข็งขันในการขับเคลื่อนการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ผ่านตัวแบบหลักสูตรนานาชาติ และแสดงทัศนคติที่สอดคล้องกับหลักสากลนิยม โดยช่วยให้บุคคลเข้าใจปัญหาท้องถิ่นภายในบริบทที่กว้างขึ้นของการเปลี่ยนแปลงระดับโลก ซึ่งมีส่วนช่วยในการปรับโครงสร้างของสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น และอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญคือประสบการณ์ของผู้บริหารในการทำงานและการใช้ชีวิตในต่างประเทศ ที่ทำให้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างขึ้น ยอมรับและเคารพในเรื่องของความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้มากขึ้น เช่น ผู้บริหารของโรงเรียนแอสตันฟอร์ด มาจากประเทศออสเตรเลีย และเคยสอนหนังสือและเป็นผู้บริหารโรงเรียนที่ประเทศออสเตรเลีย มาเลเซีย และสหราชอาณาจักร และผู้บริหารของวิทยาลัยชายฝั่งเคยบริหารงานที่โรงเรียนประถมในประเทศญี่ปุ่น และสหราชอาณาจักร (Hameed, 2020)

4) ทรัพยากรบุคคลและการเงิน (*Targeted utilization of human and financial resources*) ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง คือ การมีและใช้ทรัพยากรบุคคลและการเงินให้ตรงตามเป้าหมายให้ประสบความสำเร็จตามแนวทางของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ทรัพยากรบุคคลเริ่มตั้งแต่การคัดเลือกบุคลากรได้แก่ การคัดเลือกครูที่มีประสบการณ์การสอนที่หลากหลายและเป็นสากลรวมไปถึงมีประสบการณ์ต่างประเทศ ซึ่งสามารถช่วยเหลือองค์กรและขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก

ในด้านทรัพยากรทางการเงินทั้งสองสถานศึกษามีแนวทางการใช้เงินทุนของโรงเรียนเพื่อการพัฒนาวิชาชีพและทรัพยากรการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ความมั่นคงทางการเงินของสถานศึกษาทำให้สถานศึกษาสามารถสร้างทรัพยากรและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น โครงสร้างด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information Technology and Communication: ICT) เพื่อสร้างการเชื่อมต่อระดับโลก และมุ่งเน้นไปที่การสร้างโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาศักยภาพของครูในการจัดการหลักสูตรต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ

วิพากษ์อุปสรรคในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกที่มีความเปลี่ยนแปลง

ต้องยอมรับว่าสังคมโลกในปัจจุบันมีความอ่อนแอระหว่างแนวคิดตลาดเสรีนิยมใหม่ ประชาธิปไตย และการจัดการศึกษาเพื่อขับเคลื่อนสังคม อุดมการณ์ตลาดเสรีนิยมใหม่มีบทบาทสำคัญและมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายหรือแนวปฏิบัติด้านการศึกษาระดับโลกร่วมสมัย โดยใช้อำนาจครอบงำในบริบทระดับชาติและสถาบันการศึกษาที่แตกต่างกัน นักวิชาการด้านพลเมืองโลกหลายคนตั้งข้อสังเกตถึงการพังทลายของ วาทกรรมเชิงประชาธิปไตย ของการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมเสรีนิยมใหม่ (Camicia and Franklin, 2011) ซึ่งวาทกรรมเสรีนิยมใหม่นั้นเกี่ยวข้องกับปรัชญาที่ขับเคลื่อนด้วยหลักการตลาด โดยมุ่งเน้นไปที่ผลกำไรที่มากขึ้นและการลงทุน ในขณะที่ประชาธิปไตยแบบวิพากษ์เน้นย้ำถึงความรับผิดชอบทางสังคม การมีส่วนร่วมของชุมชนที่กระตือรือร้น ความยุติธรรมทางสังคม และ

จริยธรรม แม้ว่าการจัดการศึกษาในปัจจุบันจะมีความพยายามในการตอบสนองต่อการสร้างพลเมืองโลกในด้านเฉพาะเจาะจงที่แตกต่างกันไป เช่น คุณธรรมจริยธรรม การสร้างความเป็นสากลบนความแตกต่างของวัฒนธรรม แต่ก็ต้องจัดการกับแรงกดดันของหลักการตลาดเพื่อให้สถานศึกษาคงความโดดเด่น เช่น การจัดการเชิงกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อดึงดูดผู้เรียนในฐานะลูกค้าและแนวทางในการสร้างลูกค้าใหม่ บุคลากรทางการศึกษาที่จะสามารถตอบสนองต่อการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกมีต้นทุนค่อนข้างสูงในการแสวงหาผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ ความเป็นสากล รวมไปถึงเข้าใจหลักการของประชาธิปไตยและการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก

จากที่กล่าวมาข้างต้น ความย้อนแย้งระหว่างเหตุผลทางการศึกษาและการตลาด เป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งต่อการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก ถึงแม้ว่าแต่ละสถาบันการศึกษานบนพื้นที่ของประเทศหรือภูมิภาคของโลกที่แตกต่างกันย่อมมีบริบทที่แตกต่างกัน เช่น ตำแหน่งทางภูมิรัฐศาสตร์ของสถาบันการศึกษา ประชากรศาสตร์ โครงสร้างทางการเมือง นโยบายการศึกษา แหล่งของตลาดที่สถาบันการศึกษาตั้งอยู่ สถาบันการศึกษาคู่แข่ง ความย้อนแย้งระหว่างเหตุผลด้านการศึกษาและการตลาดก็ชัดเจน ซึ่งในความเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันสถาบันการศึกษา และรัฐต้องเข้าใจอุปสรรคเหล่านี้และพยายามที่จะใช้แนวทางหลักสูตรที่มีความโดดเด่นเพื่อสร้างเครื่องหมายการค้า (brand) ให้กับตนเองในรูปแบบเฉพาะ และเพื่อให้มั่นใจถึงความสามารถในการแข่งขันในตลาดสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น/ ระดับโลก ขณะเดียวกันก็ไม่ง่ายที่จะต้องพยายามเน้นย้ำถึงวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่กว้างขึ้นและความมุ่งมั่นในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก และสร้างความเป็นสากลของหลักสูตร

ข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้การจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลก

นัยสำคัญประการหนึ่งของบทความชิ้นนี้คือการยืนยันอีกครั้งว่าแนวคิดของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกได้ก้าวไปสู่มิติใหม่ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา สิ่งสำคัญของการเปลี่ยนแปลงจากพหุวัฒนธรรม (multicultural) ไปสู่หลังพหุวัฒนธรรม (post multicultural) ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนจากการศึกษาพหุวัฒนธรรมไปเป็นการศึกษาความเป็นพลเมืองโลก และมีความจำเป็นสำหรับแนวทางจัดการศึกษาแบบองค์รวมในการจัดการกับบริบทในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับนานาชาติ ซึ่งเป็นแบบจำลองโลกที่เชื่อมโยงถึงกันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และนี่คือจุดที่การศึกษาความเป็นพลเมืองโลกพยายามที่จะเติมเต็มความจำเป็นสำหรับแบบจำลองการอาศัยอยู่และแนวความคิดที่ครอบคลุมทุกด้าน (Vertovec, 2010) การให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกจะยังคงมีความโดดเด่นมากขึ้นเนื่องจากผลกระทบของโลกาภิวัตน์ การจัดการศึกษาของทั้งรัฐ เอกชน ในปัจจุบันจำเป็นต้องแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการนำการพัฒนาพลเมืองโลกไปประยุกต์ใช้ไม่ด้านใดก็ตามหนึ่ง ซึ่งมักจะมีแตกต่างในทางปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองของไทยนั้น ในส่วนของภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการศึกษาของเยาวชน ในด้านบริบทความแตกต่างทางวัฒนธรรม การสร้างความเป็นสากล และการรักษาระบบนิเวศที่ยั่งยืน โดยการทุ่มเทงบประมาณเพื่อสร้างทรัพยากรบุคคลอันได้แก่ ครู ให้มีความรู้ความสามารถที่เป็นสากลมากขึ้น ทักษะมากขึ้น มีความคิดในการตั้งคำถามและหาคำตอบมากขึ้น การปรับปรุงนโยบายด้านการศึกษา การปรับปรุงหลักสูตรที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคม การสนับสนุนเงินอุดหนุนให้กับการศึกษาและเยาวชนมากขึ้น ลดภาระในระบบเอกสารและการรายงานผลการทำงานภายใต้กรอบที่ทำให้บุคลากรทางการศึกษาถูกจำกัดความคิดและความสามารถ แต่เน้นการนำไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างแท้จริง ผ่านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ เทคโนโลยี และสื่อต่าง ๆ ค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กร เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

ด้วยแนวโน้มการเรียนรู้ระดับโลกที่มุ่งมั่นในการสร้างมาตรฐาน การแก้ไขระบบการศึกษาที่มีอยู่จึงดูน่ากังวล อย่างไรก็ตาม คุณภาพของอนาคตโดยรวมของเรานั้นขึ้นอยู่กับ “ความสามารถในการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง” จากตัวอย่างมากมายของการประท้วงของพลเมืองที่นำโดยเยาวชนแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนไม่ได้รอให้การปฏิรูปจากบนลงล่าง แต่จะต้องตอบสนองโดยเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงในห้องเรียนถึงเวลาแล้วที่วัตถุประสงค์และโครงสร้างของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องเปลี่ยนแปลงที่ไม่ใช่แค่การปรับกรอบหรือสร้างความคิดในปัจจุบันของเราใหม่ แต่เป็นการเคลื่อนตัวออกจากโครงสร้างทางจิตที่มีอยู่ไปสู่ตำแหน่งซึ่งทำให้มีวิธีการมองโลกที่แตกต่างโดยพื้นฐาน โลกของเราก็ยังคงมีปัญหาด้านระบบนิเวศและความไม่เท่าเทียมกันก็เพิ่มมากขึ้น หากเราใช้การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกเพื่อขับเคลื่อนแนวทางการสอน เช่น การเรียนรู้แบบสอบถามและการเรียนรู้จากปัญหาจะกลายเป็นจริงขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและแก้ปัญหาของโลกได้อย่างตรงจุด แต่ในขณะนี้วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษายังไม่บรรลุสิ่งที่ตั้งใจไว้ เนื่องจากขาดความลึกซึ้งในการบูรณาการอาจเป็นเพราะทั้งนโยบายของรัฐและสถาบันการศึกษายังอยู่ในขั้นตอนการวางแผนทิศทางเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงและการต่อสู้อย่างต่อเนื่องเพื่อไปสู่ขั้นที่ต้องการของแนวคิดอุดมคติที่มุ่งหวังต่อการพัฒนาพลเมืองโลกต่อไป

รายการอ้างอิง

- Alexander, G. M., & Nicholas, P. (2017). Global citizenship education, technology, and being. *Globalisation, Society and Education, 16*(2), 1-14.
- Banks, J. A. (2008). Diversity, group identity, and citizenship education in a global age. *Educational Researcher, 37*(3), 129-139.
- Biesta, G. (2009). Good education in an age of measurement: on the need to reconnect with the question of purpose in education. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability, 21*(1), 33-46.
- Blessinger, P., & Carfora, J. M. (2015). Innovative Approaches in Teaching and Learning: An Introduction to Inquiry-Based Learning for Multidisciplinary Programs. In Blessinger, P., & Carfora, J. M., editor, (pp. 3-22). *Inquiry-Based Learning for Multidisciplinary Programs: A Conceptual and Practical Resource for Educators*.
- Camicia, S. P., Franklin, B. M., (2011). What type of global community and citizenship? Tangled discourses of neoliberalism and critical democracy in curriculum and its reform. *Globalisation, Societies and Education, 9*(3-4), 311-322.
- Bourdieu, P. (1996). *The State Nobility: Elite Schools in the Field of Power*. Stanford, CA: SUP.
- Gaudelli, W. (2009). Heuristics of global citizenship discourses towards curriculum enhancement. *Journal of Curriculum Theorizing, 25*(1), 68-85.
- Jason, H. (2018). Developing global citizenship through critical media literacy in the social studies. *The Journal of Social Studies Research, 42*(2018), 107-117.
- Oxley, L., & Morris, P. (2013). Global citizenship: a typology for distinguishing its multiple conceptions. *British Journal of Educational Studies, 61*(3), 301-325.
- Sant, E., Davies, I., Pashby, K. (2018). *Global Citizenship Education. A critical introduction to key concepts and debates*. London: Bloomsbury Academic.
- Stephanie, L. (2021). Using the SDGs for global citizenship education: definitions, challenges, and opportunities. *Globalisation, Societies and Education, 20*(1), 1-13.
- Hameed, S. (2020). A comparative study of GCE and international curricula in Singapore and Australia. *International Journal of Educational Development, 78*(2020).
- UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). (2016). *Education for People and Planet: Creating Sustainable Futures for all, Global Education Monitoring Report*. Retrieved August 12, 2024, from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245752>
- Vertovec, S. (2007). Super-diversity and its implications. *Ethnic and Racial Studies, 30*(6), 1024-1054.

ชยากรณ์ จตุรพรประสิทธิ์ และโสภณ ลือคัง

Vertovec, S. (2010). Towards post-multiculturalism? Changing communities, conditions and contexts of diversity. *International Social Science Journal* 61(199), 83-95.